

Laidiens: **14.11.2013., Nr. 223**

Oficiālās publikācijas Nr.: **2013/223.6**

Ministru kabineta noteikumi Nr.1284

Rīgā 2013.gada 12.novembrī (prot. Nr.60 42.§)

Darbinieku apstarošanas kontroles un uzskaites kārtība

Izdoti saskaņā ar likuma "Par radiācijas drošību un kodoldrošību"

13.panta ceturto daļu

I. Vispārīgie jautājumi

1. Noteikumi nosaka darbinieku apstarošanas kontroles un uzskaites kārtību.
2. Noteikumi attiecas uz darbiniekiem (tai skaitā viesstrādniekiem), kas veic darbības ar jonizējošā starojuma avotiem objektā un objekta teritorijā, kura pieder operatoram vai kuru tas pārvalda (turpmāk – operatora kontrolētā zona).
3. Operators nodrošina darbinieku apstarošanas kontroli un saņemto jonizējošā starojuma dozu novērtējumu, izmantojot:
 - 3.1. tiešo metodi – individuālos dozimetrus (turpmāk – darbinieku individuālais monitorings);
 - 3.2. netiešo metodi – veicot radioaktīvā piesārņojuma kontroli gaisā, uz darba virsmas, kur veic darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, un visā operatora kontrolētajā zonā, kā arī kontrolējot jonizējošā starojuma dozas jaudu darba vietās un visā operatora kontrolētajā zonā (turpmāk – darba vietas monitorings).
4. Ja operatora kontrolētajā zonā strādā viesstrādnieki, kuru darba devējs ir cita fiziska vai juridiska persona, nevis šis operators (ieskaitot operatora personālu, kas veic jebkura veida darbības kontrolētajā zonā) (turpmāk – viesstrādnieka darba devējs), saskaņā ar šiem noteikumiem operators pilda gan darba devēja, gan operatora pienākumus.

II. Darbinieku individuālais monitorings

5. Darbinieku individuālais monitorings ietver:
 - 5.1. saņemto jonizējošā starojuma dozu mērījumus ar individuālo dozimetru (turpmāk – individuālais dozimetrs), izmantojot:
 - 5.1.1. individuālo termoluminiscences dozimetru (turpmāk – TLD dozimetrs);

5.1.2. individuālo elektronisko dozimetru, kas spēj nepārtraukti uzrādīt jonizējošā starojuma dozu (turpmāk – EPD dozimetrs);

5.2. saņemto jonizējošā starojuma dozu aprēķināšanu noteiktam laikposmam, pamatojoties uz individuālās dozimetrijas rezultātiem.

6. Individuālo dozimetru kalibrēšanas nosacījumi ir noteikti šo noteikumu 1.pielikumā.

7. Operators nodrošina, ka TLD dozimetrus nomaina valsts sabiedrībā ar ierobežotu atbildību "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs":

7.1. vismaz reizi sešos mēnešos, ja atbilstoši normatīvajiem aktiem par aizsardzību pret jonizējošo starojumu darbinieks ir B kategorijas darbinieks;

7.2. vismaz reizi trijos mēnešos, ja atbilstoši normatīvajiem aktiem par aizsardzību pret jonizējošo starojumu darbinieks ir A kategorijas darbinieks;

7.3. reizi mēnesī, ja atbilstoši radiācijas drošības un kodoldrošības kvalitātes nodrošināšanas programmai nepieciešams nodrošināt operatīvo informāciju par atsevišķu darbinieku saņemtajām jonizējošā starojuma dozām;

7.4. reizi mēnesī, ja paredzamā jonizējošā starojuma doza darbiniekam dienā var pārsniegt kādu no šādiem limitiem:

7.4.1. 2 mSv – visam ķermenim;

7.4.2. 15 mSv – acs lēcai;

7.4.3. 50 mSv – jebkurai 1 cm² lielai ādas virsmai;

7.4.4. 50 mSv – plaukstām, apakšdelmiem, pēdām un potītēm.

8. Ja operators darbinieku saņemto jonizējošā starojuma dozu mērījumiem izmanto EPD dozimetrus, individuālās dozimetrijas mērījumu veikšanas nosacījumus operators iekļauj radiācijas drošības un kodoldrošības kvalitātes nodrošināšanas programmā, ievērojot EPD dozimetru ražotāja noteiktās prasības.

9. Operators nodrošina, lai operatora kontrolētajā zonā neviens darbinieks neatrastos bez individuālā dozimetra, izņemot šo noteikumu 10.punktā minētos gadījumus.

10. Operators B kategorijas darbinieka saņemto jonizējošā starojuma dozu novērtējumu var veikt, izmantojot vienu no šādām metodēm:

10.1. darba vietas monitoringu;

10.2. izlases veidā (vienam vai diviem darbiniekiem) veikt darbinieku grupas individuālo dozimetriju.

11. Šo noteikumu 10.punktā minētās metodes saņemto jonizējošā starojuma dozu novērtējumam var izmantot gadījumā, ja darbības ar jonizējošā starojuma avotu, kas nav saistītas ar medicīnisku apstarošanu, darbinieks veic noteiktā telpā atbilstoši telpas plānam (montāžas plānam).

12. Ja operators izvēlas darbinieka saņemto jonizējošā starojuma dozu novērtējumu veikt, izmantojot vienu no šo noteikumu 10.punktā minētajām metodēm, operators iesniedz Valsts vides dienesta Radiācijas drošības centrā (turpmāk – centrs) iesniegumu. Iesniegumā norāda:

12.1. metodi, kuru paredzēts izmantot darbinieka saņemto jonizējošā starojuma dozu novērtējumam;

12.2. informāciju par darbiniekiem (ja darbības ar jonizējošā starojuma avotu veic vairāki darbinieki), kuriem saņemto jonizējošā starojuma dozu novērtējumu veiks, izmantojot izvēlēto metodi;

12.3. informāciju par darbinieka pēdējā gada individuālās dozimetrijas rezultātiem un saņemto jonizējošā starojuma dozu novērtējumu;

12.4. informāciju par pēdējā darba vietas monitoringa rezultātiem;

12.5. ziņas par darbinieka darba apstākļiem, piemēram, veicamo darbību apraksts, informācija par individuālajiem aizsardzības līdzekļiem;

12.6. informāciju par radiācijas negadījumā vai radiācijas avārijā darbinieku saņemtajām jonizējošā starojuma dozām.

13. Centrs piecu darbdienu laikā izvērtē šo noteikumu 12.punktā minēto iesniegumu un pieņem lēmumu par operatora tiesībām izmantot izvēlēto metodi darbinieka saņemto jonizējošā starojuma dozu novērtējumam vai informē iesniedzēju, ka iesniegtā informācija neatbilst šo noteikumu 12.punktā minētajām prasībām, un nosaka papildu termiņu – 10 darbdienu – informācijas iesniegšanai. Pēc informācijas iesniegšanai noteiktā termiņa beigām centrs piecu darbdienu laikā pieņem lēmumu par operatora tiesībām izmantot izvēlēto metodi darbinieka saņemto jonizējošā starojuma dozu novērtējumam vai par atteikumu atļaut izmantot izvēlēto metodi darbinieka saņemto jonizējošā starojuma dozu novērtējumam, ja precizētā informācija nav iesniegta. Ja nepieciešams, centrs veic pārbaudi operatora kontrolētajā zonā.

14. Operators nodrošina, ka nekavējoties:

14.1. tiek nomainīts TLD vai EPD dozimetrs, ja tas ir piesārņots ar radioaktīvo vielu, fiziski bojāts vai bijis pakļauts augstai temperatūrai vai mitrumam, vai ir citādi bojāts;

14.2. darbiniekam tiek izsniegts jauns individuālais dozimetrs, ja tas ir nozaudēts;

14.3. tiek nomainīts TLD dozimetrs vai tiek uzstādīts EPD dozimetrs jauna mērījuma veikšanai, ja individuālais dozimetrs laikā, kad darbinieks to nav lietojis, ir turēts jonizējošā starojuma avota tuvumā.

15. Darbinieks:

15.1. lieto viņam izsniegto individuālo dozimetru, lai nodrošinātu individuālo dozimetrisko mērījumu precizitāti;

15.2. ir atbildīgs, lai individuālais dozimetrs tiktu lietots atbilstoši tā lietošanas instrukcijai;

15.3. individuālo dozimetru neiznes ārpus operatora kontrolētās zonas;

15.4. laikā, kad individuālais dozimetrs netiek lietots, to glabā darbu vadītāja (kuru operators pilnvarojis atbilstoši likumam "Par radiācijas drošību un kodoldrošību") norādītajā vietā, kurā nav jonizējošā starojuma avotu, kas varētu radīt individuālā dozimetra apstarojumu virs dabiskā fona līmeņa;

15.5. atdod individuālo dozimetru darbu vadītājam pēc tam, kad ir beidzis darba attiecības ar operatoru, kā arī nodod kārtējo un ārpuskārtas nolasījumu veikšanai.

16. Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs" par darbinieku saņemto jonizējošā starojuma dozu mērījumu rezultātiem ar TLD dozimetriem un operators, kurš nodrošina darbinieku saņemto jonizējošā starojuma dozu mērījumus ar EPD dozimetriem, par mērījumu rezultātiem informē centru:

16.1. ne retāk kā četras reizes gadā (līdz kārtējā gada 15.aprīlim, 15.jūlijam, 15.oktobrim un 15.janvārim);

16.2. nekavējoties, ja konstatēts gadam noteiktā dozas limita – 20 mSv – pārsniegums.

III. Darba vietas monitorings

17. Darba vietas monitoringu veic visām darbībām ar jonizējošā starojuma avotiem, kuras notiek operatora kontrolētajā zonā, ievērojot arī jonizējošā starojuma avotu ražotāju noteiktās prasības darba vietas monitoringam.

18. Operators pastāvīgo darba vietas monitoringu darbībām ar radioaktīvo vielu nesaturošiem jonizējošā starojuma avotiem, kuras tiek veiktas noteiktā telpā atbilstoši telpas plānam (montāžas plānam), nodrošina:

18.1. uzsākot jonizējošā starojuma avota lietošanu;

18.2. jonizējošā starojuma avota lietošanas laikā:

18.2.1. ne retāk kā reizi piecos gados, ja veic darbības ar jonizējošā starojuma avotu, kura radītā jonizējošā starojuma dozas jauda, kas iegūta (novērtēta) avota reālo ekspluatācijas apstākļu maksimālās ekspozīcijas režīmā, viena metra attālumā no jonizējošā starojuma avota ir mazāka par 0,1 Sv/h (tai skaitā zobārstniecības rentģeniekārtu);

18.2.2. ne retāk kā reizi trijos gados, ja veic darbības ar jonizējošā starojuma avotu, kura radītā jonizējošā starojuma dozas jauda, kas iegūta (novērtēta) avota reālo ekspluatācijas apstākļu maksimālās ekspozīcijas režīmā, viena metra attālumā no jonizējošā starojuma avota ir lielāka par 0,1 Sv/h;

18.3. pēc katras jonizējošā starojuma avota lietošanas, apkopes un remonta procedūras, kas ietekmē jonizējošā starojuma avota parametrus.

19. Šo noteikumu 18.punktā minēto pastāvīgo monitoringu veic:

19.1. institūcija, kas akreditēta sabiedrībā ar ierobežotu atbildību "Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs" vai citā Eiropas Savienības dalībvalsts akreditācijas institūcijā atbilstoši standartā LVS EN ISO/IEC 17020:2005 "Galvenie kritēriji dažādu veidu institūcijām, kas veic inspicēšanu" noteiktajām prasībām (turpmāk – inspicēšanas institūcija);

19.2. laboratorija, kas akreditēta sabiedrībā ar ierobežotu atbildību "Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs" vai citā Eiropas Savienības akreditācijas institūcijā saskaņā ar standartu LVS EN ISO/IEC 17025:2005 "Testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju kompetences vispārīgās prasības" (turpmāk – akreditēta laboratorija);

19.3. radiācijas drošības un kodoldrošības eksperts;

19.4. radiācijas drošības eksperts;

19.5. medicīnas fizikas eksperts;

19.6. darbu vadītājs, ja:

19.6.1. operatora kontrolētajā zonā veic darbības ar jonizējošā starojuma avotu, kura radītā jonizējošā starojuma dozas jauda, kas iegūta (novērtēta) avota reālo ekspluatācijas apstākļu maksimālās ekspozīcijas režīmā, viena metra attālumā no jonizējošā starojuma avota ir mazāka par 0,1 Sv/h;

19.6.2. viņš vairāk nekā piecus gadus pilda darbu vadītāja pienākumus;

19.6.3. viņa pieredze darba vietas monitoringa veikšanā ir vairāk nekā pieci gadi.

20. Operators pastāvīgo darba vietas monitoringu darbībām ar radioaktīvo vielu saturošiem vai darbībām ar radioaktīvo vielu nesaturošiem jonizējošā starojuma avotiem, kuras tiek veiktas dažādās telpās bez noteikta telpas plāna (montāžas plāna), ārpus ēkām vai uzņēmuma teritorijas, nodrošina:

20.1. uzsākot jonizējošā starojuma avota lietošanu;

20.2. lietošanas laikā atbilstoši darba vietas monitoringa programmā noteiktajai regularitātei, ņemot vērā veicamos darbus ar jonizējošā starojuma avotiem, bet darbībām ar jonizējošā starojuma avotiem, kuras tiek veiktas dažādās telpās bez noteikta telpas plāna (montāžas plāna), ārpus ēkām vai uzņēmuma teritorijas, – ne retāk kā reizi gadā;

20.3. pēc katras tādas jonizējošā starojuma avota lietošanas, apkopes un remonta procedūras, kas ietekmē jonizējošā starojuma avota parametrus.

21. Ja atbilstoši šo noteikumu 10.1.apakšpunktam operatora kontrolētajā zonā saņemto jonizējošā starojuma novērtējumu veic, izmantojot darba vietas monitoringu, tad:

21.1. šo noteikumu 18.2.apakšpunktā minēto pastāvīgo monitoringu veic vismaz reizi divos gados;

21.2. šo noteikumu 20.2.apakšpunktā minēto pastāvīgo monitoringu veic vismaz reizi gadā.

22. Šo noteikumu 20.punktā minēto pastāvīgo monitoringu veic:

22.1. inspicēšanas institūcija;

22.2. akreditēta laboratorija;

22.3. radiācijas drošības un kodoldrošības eksperts;

22.4. radiācijas drošības eksperts;

22.5. medicīnas fiziķis;

22.6. medicīnas fizikas eksperts;

22.7. darbu vadītājs, ja:

22.7.1. operatora kontrolētajā zonā veic darbības ar jonizējošā starojuma avotu, kura radītā jonizējošā starojuma dozas jauda, kas iegūta (novērtēta) avota reālo ekspluatācijas apstākļu maksimālās ekspozīcijas režīmā, viena metra attālumā no jonizējošā starojuma avota ir mazāka par 0,1 Sv/h, vai veic darbības ar radioaktīvām vielām, kuru kopējā radioaktivitāte ne vairāk kā 10^3 (ieskaitot) reizes pārsniedz normatīvajos aktos par darbību ar jonizējošā starojuma avotiem licencēšanas kārtību noteiktos limitus, un tām nepieciešama speciālā atļauja (licence) vai atļauja darbībām ar jonizējošā starojuma avotiem;

22.7.2. viņš vairāk nekā piecus gadus pilda darbu vadītāja pienākumus;

22.7.3. viņa pieredze darba vietas monitoringa veikšanā ir vairāk nekā pieci gadi.

23. Darba vietas monitoringa veikšanas nosacījumi noteikti šo noteikumu 1.pielikumā.

24. Ja darbiniekam pasliktinās veselības stāvoklis un tas, iespējams, ir saistīts ar jonizējošā starojuma iedarbību, operators nekavējoties nodrošina darba vietas monitoringu (operatīvais darba vietas monitorings), kā arī individuālos dozimetriskos mērījumus un iegūtos rezultātus salīdzina ar jonizējošā starojuma dozām, ko saņēmuši citi darbinieki, kuri attiecīgajā laikposmā ir strādājuši operatora kontrolētajā zonā.

25. Ja operatora kontrolētajā zonā nepieciešams nodrošināt īpašo darba vietas monitoringu, izmantojot sarežģītus mērinstrumentus, vai veikt kompleksos mērījumus, tos veic radiācijas drošības eksperts vai radiācijas drošības un